

OD ZEMLJEMERCA, PREK NAČRTOVALCA IN UPRAVLJAVCA DO POPISOVALCA: ZGODBA GENERACIJE TREH VOJN

Milan Naprudnik

Uvodna pojasnila

Zemljemerec je svoj čas meril slovensko zemljo, zajemal podatke o zemljiščih in objektih. Na osnovi teh podatkov se je vzpostavila lastniška – zemljiška knjiga, cesar pa je pobiral davke od zemljišč – zemljiški kataster.

Načrtovalec/planer snuje bodoče prostorske ureditve, za kar potrebuje tudi podatke o zemljiščih in objektih, s čimer so geodetski podatki pridobili dodatno vrednost.

Upravljavec skrbi za gospodarjenje z naravnimi in zgrajenimi vrednotami, pri čemer na veliko uporablja podatke o zemljiščih in objektih, ki so s tem pridobili še višjo vrednost.

Popisovalec, ki se lahko za popisovanje usposobi na enomesečnem tečaju, pa hodi od hiše do hiše ter zbira in zapisuje podatke, da bo država lahko na »znanstvenih« temeljih obnovila osnovne funkcije zemljemerca.

Skok v preteklost: krize treh povojnih obdobj

Geodeti doživljamo krize, ker ne spremljamo naraščajoče vrednosti lastnih podatkov na novih področjih njihove rabe.

Kriza po prvi svetovni vojni. V začetku tridesetih let prejšnjega stoletja je svetovna gospodarska kriza zavrila tudi vlaganja v obnovo podedovanega zemljiškega katastra. Številni slovenski geodeti so dobivali odločbe za delo v južnih banovinah Kraljevine Jugoslavije, ki so razpolagale le s popisnim katastrom, nekateri pa so iskali zaposlitev na drugih področjih. Takratna Dravska banovina, v katero je spadala Slovenija, je sledila razvoju sosed (Italije, Avstrije in Madžarske), pridobila posojila in izdelala program razvoja infrastrukture. Slovenska visokošolska ustanova je takoj reagirala na nove potrebe in program izobraževanja razširila s tako imenovanim geodetskoculturnim profilom. **Uspelo je!** Geodeti so v novi tržni niši začeli uporabljati lastne podatke ter si z gradbeniki deliti vodilne položaje pri načrtovanju in trasiranju prometnega in energetskega omrežja ter vodnogospodarskih ureditev. Gospodarska kriza po prvi svetovni vojni je dala geodeziji nov zagon.

Kriza po drugi svetovni vojni. Geodeti smo se predolgo ukvarjali s katastrom zemljišč, ki je po socialističnih lastninskih kriterijih izgubil svojo prvobitno vlogo. Tako je v šestdesetih letih

prejšnjega stoletja spet prišlo do krize zaposlovanja geodetov. Ti so bodisi odhajali na delo v tujino bodisi so se zaposlovali na sorodnih področjih. Takratna Socialistična republika Slovenija je hitro sledila v zahodnoevropskih državah porajajočemu se prostorskemu planiranju ter sprejela ustrezne zakonske osnove in program izdelave regionalnega prostorskega plana republike. Slovenska univerza je zopet reagirala in v program izobraževanja vključila profil geodeta – komunalca (prostorca). **Uspelo je!** Geodeti smo podatkovno bazo razširili s podatki o komunalnih napravah in zgradbah, začeli izdelovati topografske karte potrebnih meril ter uporabljati nove podatke v razširjeni tržni niši. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja smo si z arhitekti delili vodilne položaje pri izdelavi republiškega prostorskega plana in pri izdelavi urbanističnih programov občin.

Kriza po osamosvojitveni slovenski vojni. Lastnina je dobila nekdanji pomen, nepremičnine in zemljišča so pridobili na vrednosti. Treba je bilo obnoviti in dopolniti slabo vzdrževane podatke in hkrati uvesti njihovo računalniško vodenje. Geodetski bum! Državni proračun je odprl možnjo, zacvetela je privatna praksa, vpis na geodetski oddelek FGG se je skokovito večal. Popisali bomo še nepremičnine, s čimer se ukvarja ves državni geodetski aparat, nakar bo sledilo obdobje »večnega miru«!?

Toda zgodovina se ponavlja! Po dobrih petnajstih letih samostojne države smo geodeti spet v vojni. Tokrat znotraj lastne stroke! Odprti imamo kar dve fronti. Na eni strani obstaja »črni trg«, na katerem priučeni izvajalci v računalniških podjetjih obračajo in tržijo geodetske podatke, na drugi strani pa sodobni upravljavci – menedžerji nadgrajujejo geodetske podatke ter jih tržijo na trgu nepremičnin. V njihov dobiček pa je vključen tudi naš, geodetski podatkovni znoj! Namesto da bi zahtevali plačilo za svoje delo, izkazano v podatkovnih bazah, še kar naprej popisujemo!

Svetovni izzivi – kažipot tudi slovenski geodeziji

Pustimo za hip ob strani slovensko majhnost in se pomudimo pri mejnikih sodobnega časa, ki so lahko kažipot tudi mejnikom med parcelami:

- Ob izteku prejšnjega tisočletja je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela »Agendo 21« – dokument o trajnostnem razvoju (1992) in »Agendo Habitat« (1996), s katerima je vsem državam priporočila, da uveljavijo ukrepe za zagotovitev življenjskih pogojev prihodnjim generacijam.
- Evropska unija (Evropski parlament in Evropska komisija) se je na to priporočilo prva odzvala in sprejela »Evropsko prostorsko razvojno strategijo« (Potsdam, 1999), ki med drugim opredeljuje tudi načela za zagotavljanje učinkovitega **načrtovanja rabe zemljišč**, ter »Naloge ekološke politike EU pri uveljavljanju trajnostnega razvoja« (Amsterdam, 1999) in »Vodilna načela za trajnostni prostorski razvoj evropske celine – CEMAT«, ki opredeljujeta razvojne ukrepe za posamezna območja na osnovi **prostorskih pogojev in zemljiških značilnosti**. Na teh osnovah so države članice EU začele uveljavljati sprejete usmeritve. Dopolnile so razvojne programe, vključno s programi **razvoja podeželja** in **urbanih omrežij** ter posameznih področij dejavnosti.
- Na nove zahteve se je odzvala tudi geodezija. Njeni podatki so spet pridobili novo uporabno vrednost. Mednarodno združenje geodetov FIG pa je na svojem 23. kongresu (Praga 2000),

ki je potekal pod naslovom »Quo Vadis Surveying of the 21st Century?«, sprejelo stališča o prihodnji vlogi geodezije pri **urejanju zemljišč** kot strokovnih podlag načrtovanja prostorskega, ekološkega in trajnostnega razvoja (FIG Agenda 21). V sklepih kongresa piše, da sprejete usmeritve terjajo **multidisciplinarnost geodezije**.

Če geodezija ne bo potegnila pravih potez ...?

V geodetskih krogih je bilo že pred desetletjem slišati opozorila o potrebnih spremembah. **Med posamezniki** so na to v Geodetskem vestniku opozarjali Božena Lipej (Geodezija na razpotju, 1992), Zoran Stančič (Quo Vadis GIS?, 1992), Mojca Glinšek in Jože Kos (Perspektive geodetske dokumentacije v informacijskem sistemu varstva okolja, 1993), Albin Rakar (Inštrumenti zemljiške politike v pogojih tržnega gospodarstva in pluralizma lastnin, 1994) pa še kdo.

Sledile so pobude z **Oddelka za geodezijo, FGG**, prav tako objavljene v Geodetskem vestniku, ki so zadevale predvsem dopolnitve predmetnikov: Gregor Lobnik in Samo Jaklič (Šolanje na področju geodezije, 1994), Radoš Šumrada (Predlogi za izboljšanje izobraževanja na področju upravljanja z nepremičninami in urejanjem prostora, 1996), Andrej Pogačnik (Nove možnosti geodetske stroke – pogled s perspektive (ne)geodeta, 1998), Anton Prosen (Vloga geodezije v urejanju podeželja, 2001) in njegova pobuda za ustanovitev katedre za prostorsko planiranje in urejanje zemljišč, Mojca Foški, Metka Cerjak, Samo Drobne in še kdo.

Na nove izzive se je odzvala tudi **Zveza geodetov Slovenije** in zadnje tri Geodetske dneve (2001, 2003, 2005) namenila obravnavanju stališč FIG 2000. Na 35. geodetskih dnevih (2005) je nastopajočim uspelo povezati usmeritve EU s sklepi FIG in s sprejetimi razvojnimi strategijami Republike Slovenije, kar se je zaključilo s programsko usmeritvijo »**Geodezija in upravljanje s prostorom**«.

Odtlej je preteklo že drugo leto, ne da bi se v praksi kaj spremenilo. Trg deluje mimo nas! Danes obvladujejo kapitalski trg zemljišč v Sloveniji gospodarske dejavnosti, ki jim zemljišča sploh niso predmet poslovanja, privoščijo pa si lahko nakup največjega geodetskega podjetja – Geodetskega zavoda Slovenije. Dnevno tržišče obvladujejo projektantski in gradbeni lobiji, ki so si pri izdelavi zazidalnih načrtov, lokacijske dokumentacije in gradbeni izvedbi prilastili trženje geodetskih podatkov.

Svoj članek »Kaj bomo merili čez nekaj let?« (Geodetski vestnik 1/2003) sem zaključil z vprašanjem: Kdo je na potezi? Danes lahko le dopolnim takratne ugotovitve:

- Geodetski oddelek FGG kljub pobudam posameznikov in delni spremembi predmetnika še ni izdelal profila geodeta – upravljavca za 21. stoletje, ki ga je slikovito opisal profesor W. Baard z Univerze v Delftu: »Bodoči poklic geodeta ne bo določen s tehničnimi metodami, temveč z miselno zvezo, ki povezuje urejanje prostora, komasacije zemljišč in gradnjo s satelitsko in navigacijsko geodezijo«.
- Poslovna uspešnost Združenja geodetskih izvajalcev – GIS, v katerega se včlanjujejo geodetska podjetja, ki mora v primežu konkurence na trgu skrbeti za njihov obstoj, pa je v veliki meri odvisna od Geodetske uprave RS.

- Inženirska zbornica Slovenije, matična sekcija geodetov, kamor so vključeni posamezniki, skrbi zgolj za dvig strokovnosti članov.
- Zveza geodetov Slovenije je k oblikovanju profila novega geodeta prispevala skoraj več, kot je bilo pričakovati od nevladne organizacije. V uvodnikih Geodetskega vestnika (naveza Prosen-Režek) lahko samo še opozarja na stopicanje stroke na mestu.

Geodetski upravi R Slovenije se je še pred kratkim obetal, da se bo preoblikovala v javno agencijo. V tem primeru bi se bistveno zmanjšalo število zaposlenih, hkrati pa bi se morala agencija delno financirati s trženjem lastnih podatkov. Nisem prepričan, da je zamisel o nadomestitvi geodetske uprave z agencijo ustrezala geodetski upravi na Zemljemerski v Ljubljani in njenim upravnim enotam po Sloveniji. Razumeti je bilo, da Geodetske uprave RS podpira stališče sodišč o pomenu zemljiške knjige kot pravne evidence, ki temelji na zemljiškem katastru, in o njuni institucionalni združitvi (povezavi) pod streho pravosodne in finančne veje oblasti, kot je že veljalo pred pol stoletja. Vprašanje pa je, če država za zemljiško knjigo in zemljiški kataster res potrebuje evidenco nepremičnin v kvadratnih metrih na eno decimalno natančno!

Nedvomno je potrebna sistemska rešitev rabe izmerjenih podatkov (geodetskih evidenc) za potrebe (funkcioniranja) države. Pri njenem iskanju se ni nujno oklepati Ministrstva za okolje in prostor, katerega dejavnost se omejuje predvsem na raven skrbništva za fizične posege v prostor, politika urejanja prostora in varstva okolja pa se vsem zakonskim določilom in državnim strategijam navkljub odvija neuskkljeno, pač v skladu z interesi posameznih sektorjev. Možnosti ustanovitve agencije pa vendarle ne kaže zavreči. Seveda ne agencije za upravljanje s prostorom, temveč **javne agencije za upravljanje z zemljišči (in nepremičninami)**, ki bi skrbela za analitično obdelavo podatkov, potrebno za oblikovanje zemljiške politike in kot podlage za oblikovanje prostorske politike z vseh vidikov: fizičnih, pravnih in gospodarskih.*

Sklep

Morda moramo res na pomoč poklicati prof. Holgerja Magla, ki je že pred leti izjavil, da so minili časi slikanic v barvah, letošnjega marca pa je na razgovorih na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) in Ministrstvu za okolje in prostor (MOP), na Zvezi geodetov Slovenije in na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo brez dlake na jeziku opozarjal na bridko resnico, da nas bo povozil čas, če ne bomo takoj ukrepali.

Opozorilo prof. Magla je dobronameren glas iz tujine. Osebo pa stavim na navezo Prosen-Režek, izpostavljeno v Geodetskem vestniku, ter ju pozivam, da v imenu stroke in civilne družbe Vladi RS pošljeta revolucionarno resolucijo **Slovenska geodezija za 21. stoletje!**

dr. Milan Naprudnik

Soška 17 b

1000 Ljubljana

Že pred leti je matično evidenco Zavoda RS za statistiko - register prebivalstva prevzel neposredni uporabnik v državni upravi, to je Ministrstvo za notranje zadeve, zavod pa se je preimenoval v Statistični urad R Slovenije, ki na osnovi popisov skrbi za analitične ocene s področja prebivalstva in gospodinjstev ter gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom, kar Vlada R Slovenije potrebuje za načrtovanje in uresničevanje družbenega in gospodarskega razvoja.